

- Romrejse
- Aktuel italiensk politik
- Rundvisning, Grundtvigs kirke
- Artikel: Roms obelisker (II/III)

Kære medlemmer

I dette nyhedsbrev annoncerer vi efterårets Romrejse. Vi har arbejdet under et vist tidspres, og derfor er det endelige program ikke helt færdigt. Alligevel starter vi tilmeldingen med dette nyhedsbrev. Flere praktiske detaljer og endeligt program vil blive udsendt hurtigst muligt.

Vi har endnu to arrangementer før sommerpausen. Arrangementer den 29. maj fokuserer på den nuværende politiske situation i Italien. I Romselskabet har vi beskæftiget os meget med det historiske Rom og den antikke Romerrige. Vi har tit ønsket at være mere aktuelle. Derfor er vi glade for at have Phd-studerende Alberte Bové Rud på programmet.

Alberte er er tit i medierne og meget vidende og velbevandret i Italiens nyere historie og den helt aktuelle politiske situation.

Personligt glæder jeg mig meget til dette foredrag, og jeg kan kun opfordre til, at mange griber denne unikke mulighed. Jeg håber, at vi ses den 29. maj i Salon K.

Mange hilsner
Paul Anker Lund
Formand

Romrejse efterår 2024

Hverdagen i antikkens Rom

Igen i år kan Romselskabet tilbyde en efterårsrejse til Rom. Rejsen vil finde sted fra den 9. november til den 17. november 2024. Vi arbejder med et program, hvor vi vil "besøge" antikkens Rom og se på datidens romernes boligforhold, fødevareforsyning, religion, underholdning/teater/væddeløb, død, vandforsyning, mv.

Der har været lidt forsinkelse med rejsebureauet, og ydermere er turistpresset på Rom ret voldsomt hen over efteråret, så der bliver desværre ikke megen tid til beslutningen om at deltage. Vi har fået tilbudt et centralt beliggende hotel tæt ved Ponte Sisto-broen. Vi arbejder på det endelige program. Programmet og yderligere praktiske detaljer fremgår af hjemmesiden og vi håber snarest at kunne fremlægge det samlede program.

Rejsens pris er 16.700,-kr pr. person i delt dobbeltværelse. Tillæg for enkeltværelse er 4.200,- kr.

Depositum beløber sig til 4.000,- kr. Depositum kan ikke refunderes, og betalingsfristen er 16. maj 2024. Tilmelding sker ved at kontakte Susanne Trudsø på telefon +45 31 40 58 77 eller på mail susanne.trudsoe@live.dk. Derefter indsættes depositum på Romselskabets rejsekonto i Jyske Bank regnr. 7854 kontonr. 14 51 239. Husk at anføre navn/navne. Betalingsfristen for restbeløbet er primo september 2024. Prisen inkluderer fly, transfer, hotel med morgenmad (8 overnatninger), hotelskat, 5 måltider, entrées og lokal transport med bus og sporvogn.

Afbestillingsforsikring samt syge- og rejseforsikring er **ikke** inkluderet i prisen. Drikkepenge er heller ikke inkluderet i prisen.

Turen arrangeres i samarbejde med Profil Rejser, som er medlem af Rejsegarantifonden med nr. 2356. Der gøres opmærksom på, at programmet vil være foreløbigt, hvorfor ændringer kan forekomme.

Rejseledere er de to bestyrelsesmedlemmer i Romselskabet: Susanne Trudsø og Lisbeth Burgaard, som kan kontaktes på susanne.trudsoe@live.dk og info@kvinderoegpenge.dk.

Bemærk

Det vil være dage med gåture, hvor offentlig transport ikke er mulig. Det er derfor vigtigt at være godt gående. Muligvis vil afsætning og pick-up ved transfer ikke være helt tæt på hotellet, hvorfor man eventuelt selv skal bære/trille sin bagage knap en kilometer.

Rejse

Afrejse Kastrup den 9. november 2024 kl. 8.05

Ankomst Rom kl. 10.35

Hjemrejse fra Rom den 17. november 2024 kl. 11.25

Ankomst København kl. 14.00
Inkl. 23 kg bagage – samt 8 kg håndbagage

Hotel

Hotel Ponto Sisto ****
Via dei Pettinari 64 00186 Rom

Hotellet er beliggende centralt i Rom med 10 min. gang, fra Piazza Navona og indrettet i et tidligere kloster, hvoraf den smukke klostergård endnu er bevaret. Alle værelser er elegant indrettet og har bl.a. minibar. Reception, cocktail bar, opholdsrum, morgenmadsrestaurant mm. På hotellet er der en skøn tagterrasse med fantastisk panorama udsigt samt en af Roms dejligste gårdhaver med høje palmer, barservice, borde, sofaer, behagelige stole og parasoller.

Hotellets hjemmeside:

https://www.hotelpontesisto.it/en/?r=4209092&gad_source=1&gclid=EAIaIQobChMIvebTrO_7hQMVEJdoCR297Q6JEAAYASAAEgIePFD_BwE

Italiensk politik efter 2. verdenskrig til i dag

Foredrag ved PhD-studerende Alberte Bové Rud

Italiens har haft et utal af skiftende regeringer siden 2. verdenskrig. Der har været politisk valgte regeringer og regeringer bestående af ikke-politiske figurer for eksempel økonomer, sidst Mario Draghis regering, der kom til bl.a. for at sikre den økonomiske situation i tilstrækkelig grad til at Italien kunne få de store tilskud fra EU, som landet havde fået stillet i udsigt.

Ved det seneste valg i efteråret 2022 blev partiet Fratelli d'Italia (Italiens brødre, der også er titlen på den italienske nationalsang) landets største med 26% af stemmerne. Partiet har rødder tilbage i fascistiske bevægelser og ledes af Geogia Meloni, der også blev Italiens første kvindelige premierminister. Regeringen er en koalition med Lega, der ledes af Matteo Salvini og den nyligt afdøde Silvio Berlusconi's Forza Italia (Vær stærk Italien).

De centrum-venstreorienterede partier gik kraftigt tilbage ved valget bl.a. det tidligere regeringsledende Partito Democratico og Fem Stjerne Bevægelsen (Movimento Cinque Stelle, M5S).

I modsætning til det, der var ventet/frygtet, har Meloni støttet op om Nato og EU herunder støtten til Ukraine, selv om begge regeringspartnerne har haft meget hjertelige kontakter med Putins Rusland - også langt henne i forløbet efter den russiske invasion i Ukraine.

Ved de sidste regionale valg har Fratelli d'Italia stabiliseret sin position, og Partito Democratico er gået frem, mens Lega og M5S er gået kraftigt tilbage.

Foredraget vil give et overblik over udviklingen i italiensk politik. Siden Anden Verdenskrig har antifascismen sejret i Italien, men i dette oplæg præsenterer **Alberte Bové Rud**, hvordan højrefløjen i skyggen af fascismen alligevel har haft den politiske serveret. Ud over et indblik i efterkrigstidens politiske kultur, belyser Alberte i særdeleshed tiden efter 1994, hvor populismen vandt indflydelse og erstattede hidtidige dominerende ideologiske vinde. Foredraget vil også komme ind på den aktuelle politiske situation i Italien, herunder de uenigheder, der hersker internt i regeringen, Italiens udenrigspolitiske position samt kaste et blik på den forventede udvikling fremover.

Tid: Onsdag den 29. maj 2024, kl. 17.00

Sted: Salon K, Huset, Rådhusstræde 13, 1466 København K

Pris: Prisen for deltagelse i arrangementet samt et let måltid og to glas vin er 360,- kr. for medlemmer af Romselskabet S.P.Q.R. og 440,- kr. for ikke-medlemmer af Romselskabet S.P.Q.R.

Tilmelding: Tilmelding sker udelukkende via dette link: <https://romselskabet-spqr.safeticket.dk/politisksituation>

Sidste frist for tilmelding: 24. maj 2024

Tegl i mængder - i Rom og i Grundtvigs Kirke

Romselskabet er blevet tilbudt en rundvisning i Grundtvigs Kirke, som er et af de smukkeste og største teglstensbyggerier i Danmark. Også det antikke Rom var præget af store og

prægtige teglstensbyggerier, hvilket Per Kristian Madsen vil berette om, hvorefter Lisbeth B. Burgaard vil fortælle om kirken. Der vil ligeledes blive lejlighed til at besøge krypten og tårnet. Datoen bliver 12. juni kl. 17.00. Nærmere detaljer i næste nyhedsbrev.

Noget om romere, der kom til Egypten, og egyptiske obelisker, der kom til Rom (II og III)

Ole Andersen, Per Kristian Madsen og Philip Kristian Dons Madsen

II Og nu kom to obelisker fra Marsmarken ved Augustus' mausoleum videre til Santa Maria Maggiore og Quirinal paladset

Det formodes, at disse to obelisker oprindeligt har stået på hver sin side af indgangen til Augustus' Mausoleum på Marsmarken. Men de er formentlig først anbragt der efter Augustus' død og senest under kejser Nerva (96-98 e.v.t.), der var den sidste, der blev bisat i mausoleet (*). Obeliskerne er uden egyptiske indskrifter, så man kender heller ikke deres forhistorie.

De væltede ved mausoleet, og deres eksistens blev først kendt igen, da den ene blev afdækket i 1519. Men der skulle gå frem til 1587, før den under pave Sixtus V blev genrejst på Esquiliner-højen ved apsis af Santa Maria Maggiore, dvs. bagved kirken, hvor den stadig står. Den blev ikke anbragt foran kirken, fordi den ikke måtte konkurrere med en flot port, der førte ind til Sixtus V's private villa tæt ved. På toppen blev obeliskens udstyret med et kors samt 3 bjerge og en stjerne fra pavens våbenskjold ligesom obeliskens på Peterspladsen, der var rejst året før.

Obeliskens fik en besynderlig indskrift på sin basis, bl.a.: 'Jeg tilbeder Herren Kristus, som Augustus, mens han levede, tilbad som den, der skulle fødes af en jomfru, efter hvilket han ikke længere ville kaldes herre' (*).

Indskriften refererer til en legende, der opstod i midten af det 12. århundrede og fortalte, at den Tiburtinske Sibylle på Capitol, hvor Jupiter templet lå, havde spået for Augustus, at der på det sted ville blive født en guddommelig dreng. Sibyllen skulle have sagt: 'Her er Guds søns alter'. Og derfor har kirken på stedet fået navnet Santa Maria in Ara Coeli, dvs. Santa Maria ved Himlens Alter. Legenden blev naturligvis tolket som en forudsigelse af Jesus' fødsel.

Sibyller var spåkoner, der i Rom havde en stor magt. Deres spådomme var samlet i De sibyllinske Bøger, som blev opbevaret netop i Jupiters tempel. De brændte år 83 f.v.t. men Augustus fik dem rekonstrueret, og romerne søgte i spådommene før vigtige beslutninger. Sidste gang så sent som efter at kejser Konstantin var flyttet til Konstantinopel. De tidlige kristne søgte også i bøgerne efter forudsigelser om Kristus, og det kan være en grund til, at sibyllerne optræder f.eks. i freskerne i loftet i Det Sixtinske Kapel.

Men den nævnte legende var ikke den eneste 'spådom' fra Augustus' tid om Jesus: Vergil havde som ung helt tilbage i år 40 f.v.t. skrevet sin såkaldte Fjerde Ekloge, dvs. hyrdedigt. I

digtet beskrev han, at der ville blive født en dreng, der, når han blev voksen, ville regere over verden og indlede en ny guldalder. Kejser Konstantin, Sankt Augustin, Dante og andre faktisk helt frem til Alexander Pope i det 18. århundrede skal have tolket dette som en forudsigelse om Kristi fødsel.

Disse spådomme kunne/skulle sammen med det såkaldte Konstantinske Gavebrev, der var et falsum, legitimere og bevise kirkens magt over den verdslige.

Den anden obelisk på Marsmarken blev først udgravet og genrejst mere end 200 år senere under pave Pius VI i 1796. Den blev opstillet foran Quirinal-paladset, der var pavens bolig, på fontænen sammen med de to statuer af Castor og Pollux, der afretter to heste.

Den fik naturligvis også en indskrift, der beretter om dens historie fra den antikke tid, til den blev genfundet. Men tillige en indskrift, der er en højstemt lovprisning af paven: 'Hil dig, bedste fyrste, hil dig det romerske folks fader, måtte du leve gennem vores bønner, måtte du leve for din by og leve for den kristne verden, hvem Gud gav dig som den største hersker'.

En tilsvarende hyldest kunne jo hverken en farao eller Augustus have været utilfreds med. Men det er lidt tankevækkende, at den allerførste spæde begyndelse til ønsket om en demokratisering af styreformerne og ønsket om Italiens samling (Il Risorgimento) var begyndt på dette tidspunkt efter Den franske Revolution 1789-99, selvom det først tog rigtig fart efter Napoleonskrigene og Wienerkongressen i 1815. På den længere bane medførte udviklingen, at Quirinal-paladset først blev den italienske konges bolig, mens paven blev 'fange i Vatikanet', og dernæst efter grundloven i 1948 efter 2. verdenskrig blev præsidentens bolig.

Obeliskene fra Forum Augusti i Alexandria kom først til Circus Vaticanus og derfra videre til verdens centrum på Peterspladsen

Denne obelisk var den, der oprindeligt havde stået på Forum Iulium (Cæsars forum) i Alexandria, som berettet tidligere. Torvet blev senere til Forum Augusti. Den romerske præfekts oprindelige tekst, der hyldede Octavian, er siden faldet af. Den blev under kejser Tiberius erstattet af en tekst, der stadig er synlig, indhugget direkte i stenen. Den nævner nu også Tiberius ved navn, men ikke som guddommelig, så det har været i selve hans regeringsperiode.

Forum Augusti og hans obelisk samme sted var nogle af de første romerske markeringer efter erobringen af Egypten, så det er lidt uklart, hvorfor kejser Caligula allerede kort efter, han var blevet kejser i år 37 e.v.t., fik den flyttet til Rom. Til transporten blev der bygget et kæmpe skib. Plinius den Ældre beskrev, at skibet var noget af det skønneste, der nogensinde var set på havet. Og det var så stort, at det optog det meste af havnen i Ostia, indtil kejser Claudius udvidede havnen, sænkede skibet og anvendte det som fundament for en mole. Skibet blev genfundet, da man oprettede lufthavnen Leonardo da Vinci.

Obeliskene blev opsat på Circus Vaticanus, dengang en privat kejserlig væddeløbsbane. Det var der, Nero kort efter gennemførte forfølgelser af de kristne, og der eksisterer stadig en skriftlig beretning, der fortæller, at apostlen Peter, den første pave ifølge traditionen, blev henrettet i nærheden af obeliskene. Hans grav angives at ligge under alteret i Peterskirken. Arkæologiske udgravninger har bekræftet, at området har været en nekropol, og den samt Peters grav kan man besøge neden under Peterskirken.

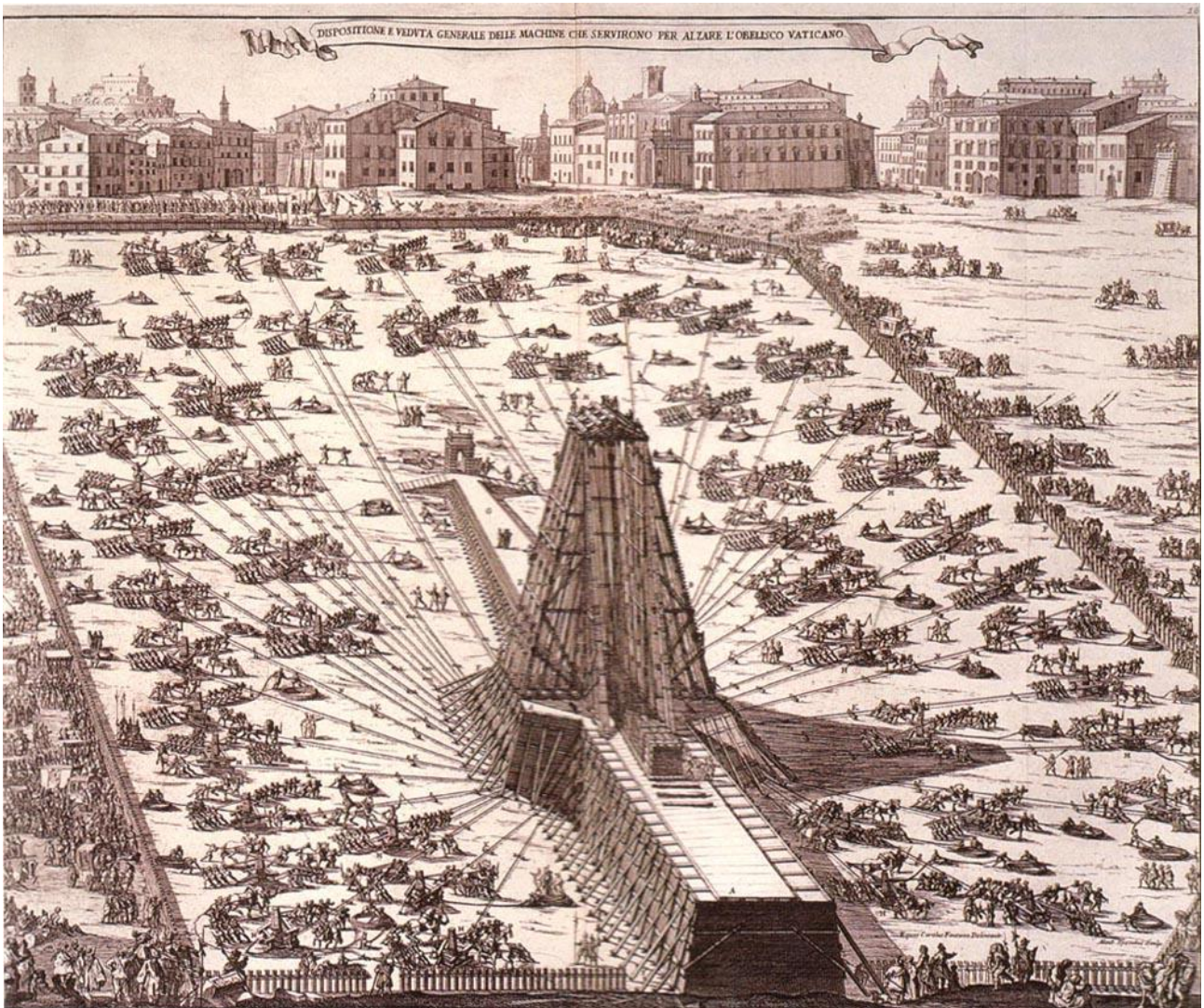
Kejser Konstantin byggede senere her den første kristne basilika netop til ære for apostlen Peter. Basilikaen skulle sidenhen blive model for senere kristne kirker.

Pave Sixtus V fik flyttet obeliskene fra dens plads bag kirken til pladsen foran i 1586. Dens oprindelige position er markeret på Piazza dei Protomartiri lidt syd for gravpladsen under Peterskirken. Det var den første obelisk, der blev genrejst efter antikken.

Det var et kæmpe arbejde at få flyttet obeliskene de knapt 250 meter: Da obeliskene skulle lægges ned, deltog 907 mand og 75 heste, der betjente 40 spil. Opgaven blev indledt med et fælles fadervor og styret af en trompetist. Der var fyldt med tilskuere på tage, balkoner og vinduer. Og først en uge senere var obeliskene anbragt på en vogn, så de kunne flyttes. Det krævede nogenlunde den samme indsats at få rejst obeliskene bagefter på dens nuværende plads. Michelangelo, der var arkitekt på selve basilikaen, var blevet tilbudt jobbet med at flytte obeliskene, men afslog 'Hvad nu, hvis den gik i stykker?'

Faktisk står obeliskene ikke helt på pladsens symmetriakse, men da de blev rejst, var hovedindgangen kun på tegnebrættet. Bernini ønskede senere at rette op på symmetrien, da han skabte pladsens kolonnade. Men det var både for risikabelt og for vanskeligt.

Obeliskens oprindelige basis blev genanvendt, og på overgangen til selve obeliskene blev der sat 4 løver hver med to bagkroppe, så de kan ses fra alle sider. På hovederne har de hver en stjerne. På toppen blev der sat et kors, en stjerne og 3 bjerge. Både bjerge, stjerne og løve fra pavens våbenskjold.

Rejsningen af obelirken på Peters Pladsen i 1586. Stik af Niccolò Zabaglia (1664-1750), altså mere end 100 år efter begivenheden. Zabaglia var ingeniør med særlig interesse for stilladser. Tilmed var han fra 1730 den ansvarlige for vedligeholdelsen af selve Peterskirken (Wikimedia Commons).

Indskrifterne har næsten karakter af djævluddrivelse: 'Her er herrens kors. Vig bort I fjendtlige kræfter. Løven fra Judas stamme har sejret'. Og ' Kristus sejrer. Kristus hersker. Kristus regerer...'

Formentligt en besværgelse af obeliskens hedenske fortid. Men nu er det Kristus, der bestemmer.

Også Domenico Fontana, der flyttede obelirken, fik en lille indskrift på dens basis.

I 1740 skulle korset repareres, og nu blev der indsat en splint af Det hellige Kors. I 1818 blev der tillige anlagt en meridian i forlængelse af obelirken.

Og en mere, men nu fra Karnak, til Circus Maximus og derfra til Lateranet

Denne obelisk har en lidt speciel egyptisk historie: Den blev bestilt af farao Tuthmosis III (1470-1425 f.v.t.), stedsøn af Hatshepsut. Det var hende, der havde bygget det imponerende tempel i Karnak ved Luxor. Obelirken skulle stå samme sted, men Tuthmosis levede ikke længe nok til at se den rejst. Det skete først under hans barnebarn Tuthmosis IV (1401-1391 f.v.t.).

Pave Sixtus V (1521-1590) kom fra en fattig familie og blev en meget magtfuld pave. Han var den første pave, der genrejste obelisker i Rom efter antikken. Han fik flyttet obeliskerne ved Peterskirken og rejst obelisker ved Santa Maria Maggiore, på Piazza del Popolo og ved Lateranet. Efter reformationen og den såkaldte modreformation var der kommet orden i liturgien, kirkeretten og kirkens administration ved Tridentinerkonciliet, der var afsluttet godt 20 år tidligere under pave Pius IV. Nu var der brug for at markere Kirkestatens storhed. Hvordan gjordes det bedre end ved at påpege kontinuiteten med det antikke Rom, og da især helt fra Kristi fødsel under Augustus?

Og paven satte sin signatur på obeliskerne med symboler fra sit våbenskjold.

Maleri af Pietro Facchetti med Peterskirken og obeliskerne på Peterspladsen i baggrunden (Vatikan museerne, Wikimedia Commons)

Begge faraoer fik deres indskrifter på obeliskerne. Tuthmosis III med det samme indhold, som vi har mødt tidligere: Herre over de to riger, elsket af guderne osv. Tuthmosis IV fulgte trop, men fortalte yderligere, at han rejste obeliskerne efter sin farfar.

Hundrede år senere, da Akhenaton indførte monoteisme med solen som eneste gud, blev Amons navn slebet væk fra indskrifterne. Man kan stadig se niveau-forskellen i hieroglyfferne, selvom Amons navn blev genindsat i stenen under Ramses II, der tillige tilføjede sin egen indskrift, nu nederst i det ene hjørne.

Kejser Konstantin befalede, at obeliskerne skulle flyttes til Roma Nova dvs. Konstantinopel. Men også han døde kort efter i 337 e.v.t. Da var obeliskerne blevet flyttet små 1000 km nordpå fra Karnak og befandt sig i Alexandria.

Hans søn Konstantius II fulgte delvist op på faderens beslutning, men flyttede i stedet obeliskerne til selve Rom. Den er den højeste obelisk, der krydsede Middelhavet, lidt over 32 m. Den blev i år 357 e.v.t. sat op på spina på Circus Maximus, hvor den var synlig for alle tilskuere ligesom Augustus' obelisk samme sted. Konstantius II aflagde i øvrigt ved den lejlighed sit første og eneste besøg i byen Rom. Mange kejsere tilbragte lange perioder i provinserne for at styrke administrationen og i forbindelse med krige.

Konstantius II fortæller i sin indskrift på obeliskerne, at han har fuldført sin fars beslutning og transporteret obeliskerne over vandet, selvom ingen troede det muligt. Men kejseren, der var '..overbevist om at alt viger for fremragende evner, befalede....og betroede den til det svulmende hav'. 'Nu er den sprunget frem og banker på himlen .. til byens ære..'

Obeliskens ved Lateran-paladset
(Privat foto, Susanne Trudsø)

Man vidste fra skriftlige kilder, at der skulle ligge to obelisker på Circus Maximus, dels Konstantius', dels Augustus' allerførste obelisk i Rom. De blev faktisk begge fundet med få dages mellemrum i 1587, efter at pave Sixtus V (1585-1590) havde udlovet en dusør. Men let har det ikke været: Konstantius' obelisk lå mere end 5 m under jordoverfladen.

Den blev nu yderst passende i 1588 flyttet hen til Lateran-kirken, som Konstantin måske selv havde indviet i 318, selvom kirken var blevet bygget om i flere omgange.

Pavens indskrift beretter om obeliskens historie og om, at Konstantin blev døbt af Sankt Silvester netop der. (Det er ukorrekt ligesom historien om Konstantins gavebrev til samme Silvester. Men måske en henvisning til det smukke dåbskapel tæt ved).

Og Konstantin ' befalede, at denne obelisk, viet af en ægyptisk konge til solen med et usømmeligt løfte....' skulle flyttes til Konstantinopel. Paven udgravede med store udgifter obeliskens og viede den til det ubesejrlige kors 1588'.

Obeliskens ved Lateranet. Muligvis repræsenterer området med hullet midt i billedet et af de steder, hvor Amons navn blev fjernet under Akhenaton og genindskrevet under Ramses II (Privat

foto, Susanne Trudsø)

Tak til Susanne Trudsø for fotografier

(*) Obeliskernes historie samt egyptiske og latinske tekster er fra Lise Manniche: *Obelisker i Rom*. Aarhus Universitetsforlag 2013

III Egyptiske obelisker, der kom til Rom senere i kejsertiden, og nu fulgte også en Isis-kult

Ole Andersen, Per Kristian Madsen og Philip Kristian Dons Madsen

Isis blev tilbedt af romerne helt fra begyndelsen af det 1. århundrede f.v.t. Og allerede under det 2. triumvirat, der bestod af Octavian, Marcus Antonius og Lepidus, fra 43 f.v.t. havde der ligget et tempel for Isis og Serapis (Osiris) ude på Marsmarken. Romerne var rimeligt tolerante overfor fremmede guder, blot religionen ikke stred mod statskulten. Rom skulle jo stå sig godt med sine guder. Det var netop det, der blev de kristnes skæbne, da de ikke anerkendte andre guder end deres egen.

Isis-templet lå i området under den nuværende kirke Santa Maria sopra Minerva. (dvs. oven på Minerva'. Men det er en misforståelse: Kirken ligger ved siden af et tidligere Minerva-tempel, men oven på et Isis-tempel). Isis-templet blev lukket under kejser Tiberius år 19 efter en skandale, hvor en mand, der havde bestukket templets præster og udgivet sig for at være guden Anubis, havde forført en matrone. Men Isis har åbenbart talt til romerne: Templet blev genopbygget kort efter under Caligula og Nero. Senere tog Vespasian og

kejserne i Det flaviske Dynasti (69-96 e.v.t.) selv Isis-kulten til sig. Vespasian og sønnen Titus skal have tilbragt natten før triumftoget efter sejren i år 70 over Judæa i Isis-templet. Og kejser Hadrian rejste senere en port ved templet, som stod helt frem til begyndelsen af 1500- tallet.

Man mener, at flere obelisker kan stamme fra dette tempel. Det gælder især de følgende 3 beskrevet nedenfor.

En på Piazza Navona

Kejser Domitian (81-96 e.v.t.) greb det med obelisker an på sin helt egen måde: Han fik udhugget en obelisk i Aswan – som faraoerne før ham – fik indsat hieroglyffer, der hylder ham selv – også ganske som faraoerne før ham – og fik obelirken flyttet til og opstillet i Rom. Der er usikkerhed om, hvor den blev opstillet. Måske i Isis-templet? Eller måske på Flavierdynastiets gravsted på Quirinalet? Enten har Domitian været grebet af Isis (han oprettede også et tempel for Isis i Benevento nede ved Napoli), eller også har han blot ønsket at sole sig i obeliskernes tusind-årige historie.

Men altså: Hieroglyfferne på obelirken fortæller, at Domitian har arvet riget efter sin far Vespasian og sin bror Titus. Det glæder både mennesker og guder. (Han er den.) 'fortræffelige arving, autokrator, søn af Ra, herre over kroner, kejser Domitian Augustus, elsket af Ptah og Hathos/Isis, liv som Ra'. Og sådan videre på obeliskens 4 sider (*).

Uanset, hvor den stod, så flyttede kejser Maxentius (306-312) den allerede et par hundrede år efter til et cirkus, som han oprettede nede ved Via Appia til minde om en søn, Romulus, der var død i 309.

Obelirken blev genfundet på cirkus allerede i begyndelsen af 1400-tallet, men den blev først genrejst af pave Innocens X (1644-1655), der fik den opsat på Piazza Navona lige ved sit fødested i Palazzo Pamphilij. Her konstruerede Bernini sin fantastiske fontæne, der fortæller om de 3 floder Nilen, Donau og Ganges. Oven på fontænen blev obelirken rejst. På toppen blev der sat en due med en oliegren. Og naturligvis igen indskrifter, der bl.a. fortæller, at 'Den uskyldsrene due undertrykker egypternes onde fabeldyr, bærende fredens oliegren, kranset med dydernes liljer, og ved at opstille obelirken som sit sejrstrofæ triumferer den i Rom'.

Det hører med til historien, at duen og liljerne var en del af pavens families våbenskjold, ligesom 'uskyldsren' giver association til pavens navn Innocens. Men hvem 'egypternes onde fabeldyr' er, står hen i det uvisse, men det er en hentydning til al hedenskab.

Og en ved Pantheon

Også denne obelisk var oprindeligt rejst af Ramses II i Heliopolis. Han har været yderst aktiv. Man formoder, at den på et eller andet tidspunkt er flyttet til Isis-templet i Rom, men man ved ikke hvornår eller af hvem.

Inskriptionerne på siderne hylder faraoen i samme toneart som tidligere beskrevet: Elsket af Ra, Maat og Atum, herre over de to riger o.s.v.

Obelisk over Berninis fontæne med de tre floder på Piazza Navona lige overfor Palazzo Pamphilij pavenes fødested, der nu huser den brasilianske ambassade (Privat foto, Susanne Trudsø)

Obelisk blev muligvis genfundet allerede kort efter at paverne vendte hjem fra Avignon, da Santa Maria sopra Minerva skulle have en ny apsis i 1374. Nogen tid efter lå den i stykker ved den nærliggende kirke San Macuto opkaldt efter en helgen fra Bretagne (Saint Maló). Denne kirke var ligesom Santa Maria sopra Minerva ejet af dominikaner-ordenen. Måske var obelisk blot lagt til side, men i 1448 skal den være blevet rejst samme sted. Men man ved ikke, hvem der har flyttet den og siden rejst den.

Meget senere i 1711 bestemte så Pave Clemens XI, at den skulle flyttes og rejses på fontænen på pladsen foran Pantheon, som var ved at blive istandsat. Nu var det blevet in at flytte obelisker til vigtige lokaliteter, hvor de kunne blive set og beundret.

Nye inskriptioner på fontænen sammen med paven våbenskjold fortæller rimelig kortfattet, at paven rejste obelisk '... til udsmykning af fontæner og torve i det frelsens år 1711...'.

Obelisk foran Pantheon med de vandspyende delfiner og dæmoner (Privat foto, Susanne Trudsø)

Og på Piazza di Santa Maria sopra Minerva

Denne obelisk har en noget anden forhistorie end de fleste andre. Den kommer nemlig ikke fra Heliopolis, men er rejst af en farao Apries (589-570 f.v.t.) i Sais, en by i den vestlige del af Nil-deltaet. Sais var en vigtig by i tiden før persernes invasion i 525 f.v.t. Apries var søn af den Psammetik II, der havde lavet den allerførste obelisk, der kom til Rom og nu står ved parlamentet. I de oprindelige inskriptioner med hieroglyffer er Apries navn delvist slebet væk på obeliskens tre sider, men ikke på den fjerde, der nu vender mod syd. Det kan være, den har ligget på den side i Egypten, efter at være blevet væltet. Skikken med at fjerne forgængeres navne eller hoveder fra statuer mhp. genbrug kendes også fra Rom – og i øvrigt fra moderne tid! Men teksterne fortæller, at Apries er elsket af guderne, som tidligere Ra og Atum. Men nu også af Neith, der var jagtens gudinde og havde været byen Sais's vigtigste guddom helt siden 3000 f.v.t. Hvordan og hvornår den er kommet til Rom, og hvem, der har flyttet den, er uvist.

Men obelisk blev fundet lige ved Santa Maria sopra Minerva, da dominikanerne i klostret lige ved siden af i 1665 skulle udvide deres have. Man antager derfor, at obelisk har stået i Isis-templet på netop dette sted.

Billedhuggeren Johannes Wiedewelt var i Rom 1754-58 som tidligere berettet. Han har tegnet Berninis elefant med obelisk foran Santa Maria sopra Minerva, der egentligt burde hedde sopra Isis (Danmarks Kunstbibliotek, Det kongelige Bibliotek)

Paven, Alexander VII, besluttede, at obeliskene skulle bevare sin plads og stå foran selve kirken. Arbejdet blev overladt til Bernini, der efter flere udkast fik godkendt en idé med at stille obeliskene på en elefant. Rom havde faktisk haft besøg af en levende elefant i 1630, og den havde Bernini set. Hvordan idéen med overhovedet at involvere en elefant fremkom, står lidt hen i det uvisse, men Bernini havde allerede i 1632, da obeliskene på Piazza Navona skulle rejses, foreslået at stille dem på en elefant. Måske stammede idéen fra en bog fra 1499, som man ved, at både paven og Bernini har læst. I bogen optræder netop en stenelefant med en obelisk på ryggen (*).

Og sådan blev det, selvom Berninis idé om, at elefantens ben ikke skulle være dækket af et klæde, ikke faldt i pavens smag.

Obeliskene blev tillige udstyret med de pavelige bikuber, en stjerne og et kors.

Den obligate latinske inskription på piedestalen fortæller, at det var Alexander VII, der genrejste obeliskene. Og på siden over mod kirken belærer den med lidt løftet pegefingert: 'Hvem du end er, der ser det vise Egyptens figurer indhugget i obeliskene båret af elefanten, det stærkeste dyr af alle, vid, at det er et bevis på, at det kræver et stærkt sind at støtte solid viden'.

Det fremgår ikke ganske, hvilken viden, der hentydes til. Men teksten er langt mindre 'krigerisk' end tekster fra bare 100 år før.

Og en på Monte Pincio

Kejser Hadrian (kejser fra 117-138) fulgte Domitians initiativ og bestilte også en helt ny-fremstillet obelisk med hieroglyffer.

Men i en ganske anden sammenhæng: Han var i årene 130-131 på rejse i Egypten med et stort følge, hvor blandt også var kejserens unge elsker Antinous fra Bithynien og i øvrigt tillige kejserinden Sabina. Antinous havde fulgt kejseren i flere år, men under sejladsen på Nilen druknede han. Omstændighederne er uvisse og omgærdet med masser af historier:

Mord, selvmord eller en offergerning for at helbrede kejseren for nogle genvordigheder. Det var nemlig spået, at Hadrian kun kunne komme sig, hvis der var en, der ofrede sig for ham. Hadrian blev meget berørt over dødsfaldet og gjorde alt for at ære Antinous. Han guddommeliggjorde ham og kobledede Antinous' navn sammen med Osiris, der også var druknet i Nilen, men genopstod hvert år. Hadrian byggede en by på stedet, hvor Antinous var druknet, og opkaldte den efter ham, Antinopolis. Der blev tillige bygget templer til dyrkelsen af Antinous mange steder i Romerriget. Faktisk er Antinous den person fra antikken, som vi har flest bevarede statuer af. Hadrian levede desuden fuldt ud op til forventningerne til en egyptisk farao. Han byggede nye templer til de egyptiske guder og udsmykkede eksisterende templer.

Og så fik Hadrian lavet en obelisk, der fastholder koblingen mellem Antinous og de egyptiske guder.

De meget rigelige inskriptioner med hieroglyffer priser Osiris-Antinous og fremhæver desuden Hadrians aktiviteter i landet – og nævner tillige kejserinde Sabina. Der står bl.a.: 'Bøn gjort af Osiris-Antinous, retfærdiggjort, hvis hjerte jubler overmåde, efter at han har genkendt sin egen krop efter genfødslen og har skuet sin fader Ra-Harakhti'. osv. i samme toneart. Antinous var genopstået.

Det er uvist, hvor obelisk oprindeligt har stået: I Antinopolis i Egypten, måske ved templet for Antinous? Eller på Palatiner-højen ved et kultsted? Eller måske i Hadrians villa i Tivoli? Den skal så være blevet flyttet til et cirkus uden for Rom engang i det 3. århundrede. Den er omtalt i skrifter fra 1500-tallet og frem. Det blev forskellige private – og rige - romere, der til sidst fik obelisk flyttet til Palazzo Barberini's have, hvor den lå i 3 stykker. Først efter Napoleonskrigene i 1822 fik pave Pius VII sat den op på Pincio-højen i det nyrenoverede parkanlæg. Som mange af de andre obelisker blev den udstyret med pavens kuber og en stjerne, men ikke med et kors.

Indskriften på piedestalen siger, at 'Pius VII Pontifex Maximus befalede, at den aurelianske obelisk skulle ... opstilles på dette sted for at udsmykke de dejlige strækninger på Pincio, der står åben for borgerne til at nyde solen med et monument af enestående art'.

Vi er nu i borgerskabets tid, hvor man promenerer i solen i parkerne.

Og en foran SS Trinitá dei Monti ved Den spanske Trappe

Også denne obelisk har stået i en privat romersk have, nemlig Sallust's have fra 2. – 3. århundrede og helt frem til det 8. århundrede. På det sted, hvor haverne omkring Villa Ludovisi senere kom til at ligge. Fra 1410 er den beskrevet liggende der. Der var mange planer om, hvor den skulle rejses. På et tidspunkt i 1736 under pave Clemens XII har den ovenikøbet været flyttet til Lateranet, hvor den blev lagt i nærheden af den obelisk, der havde stået der længe (se nedenfor).

Først i 1789 – det samme år, som Den franske Revolution brød ud – blev den rejst foran den franske kirke SS Trinitá dei Monti oven for Den spanske Trappe, der var blevet indviet i 1725. Trappen og pladsen nedenfor har fået navn efter den spanske ambassade. Men både skråning og trappe var fransk ejendom. Og det fortælles, at trappen faktisk blev betalt af en franskmand, der var træt af at gå op ad den mudrede skråning til kirken ovenfor. På toppen af obelisk blev der sat et kors med en stump af Det hellige Kors samt andre relikvier og en stjerne.

Obeliskene har egyptiske hieroglyffer, men ifølge Lise Manniche (*) er de udhugget i Rom og ikke særligt vellykket. Teksten er en kopi af den, der findes på obeliskene på Piazza del Popolo.

Efter genrejsningen kom der en latinsk tekst, der fortalte, at den var rejst af pave Pius VI, der '...viede den til den ophøjede treenighed med korsets sejrstegn på toppen'.

Kirken, den står foran, er jo netop helliget Treenigheden.

Obeliskens oprindelige sokkel har en historie helt for sig selv: Den blev liggende og skilt fra obeliskene, da denne blev flyttet fra Villa Ludovisi til Lateran-pladsen. Godt 100 år senere blev soklen fundet og i mangel af bedre anbragt i en cisterne. Man vidste simpelthen ikke, hvad man skulle stille op med den. Men det blev der rådet bod på, da fascistene var kommet til magten: I 1926 blev den indviet på Capitol med Mussolini til stede til minde om Marchen mod Rom og magtovertagelsen i 1922. Med teksten nu som noget nyt på italiensk: 'Denne sten på den kejserlige høj i Rom skal i århundreder minde om det heroiske offer af dem, der faldt for sortskjorternes revolution. 28 oktober år 5'. (År 5 efter fascisternes magtovertagelse. En parallel til pavernes tradition med at angive årstal i forhold til pontifikatets periode). Men monumentet skulle ikke komme til at holde i århundreder, blot i en snes år. Efter fascismens fald blev indskriften fjernet. Men soklen står stadig på Capitol lidt væk fra sin tidligere plads.

Obeliskene foran SS Trinitá dei Monti over Den spanske Trappe (Privat foto, Susanne Trudsø)

Og slutteligt obelisker på Montecelio og ved Diokletians termer

Begge disse obelisker blev rejst af Ramses II i Heliopolis. Den, der nu står på Montecelio, har måske helt fra antikken stået på Capitol. Det er usikkert. Siden blev den flyttet af privatpersoner i flere omgange til sin nuværende position. Montecelio ligger tæt på Colosseum, og der er netop åbnet en arkæologisk park for offentligheden, så måske bliver den lettere at komme til fremover. Den har tidligere været vanskelig at finde.

Obelirken, der nu står ved Termini, Diokletians termer, blev genfundet i 1883 efter Il Risorgimento under udgravninger ved Isis-templet ved Santa Maria sopra Minerva. Der var tanker om at rejse den på Largo Argentina. Men den nyetablerede italienske enhedsstat ønskede allerede dengang at etablere et imperium i lighed med førende europæiske magter som Storbritannien og Frankrig. Det var ikke noget, som Il Duce senere fandt på. Italien besatte kysten ved det nuværende Eritrea og kom i krig med Abessinien. I slaget ved Dogali i 1887 mistede 548 italienske soldater livet. Umiddelbart efter opstod ønsket om at hædre dem ved at rejse obelirken som et mindesmærke. Den blev rejst på pladsen ved Diokletians termer tæt på den nuværende hovedstation Termini, hvorfra den senere blev flyttet lidt. Da italienerne så i 1936 erobrede Addis Abeba i Etiopien, stjal de en skulptur af en løve og hjembragte den i triumf. Og anbragte den på obeliskens sokkel.

De to indskrifter var på italiensk og sagde:

'Til heltene fra Dogali. 5. juni 1887' og ' Dette billede af Judas løve blev bragt hertil fra Addis Abeba efter erobringen af kejserdømmet. Oh hæderkronede døde fra Dogali. Det fascistiske Italien har hævnnet jer 9. maj 1937'.

Pudsigt nok anvendte man ikke her fascisternes almindelige tidsregning (antal år efter magtovertagelsen i 1922).

Både løve-statuen og indskriften på dens sokkel forsvandt sporløst i juni 1944, da de allierede tropper indtog Rom. Men obelirken står der endnu, hvis man ellers kan finde den.

Tak til Susanne Trudsø for fotografier og til Karin Kryger for hjælp med Wiedewelts tegning

(*) Obeliskernes historie samt egyptiske og latinske tekster er fra Lise Manniche: Obelisker i Rom. Aarhus Universitetsforlag 2013

[Romselskabet S.P.Q.R](#)

Telefon 22 15 98 90 | pasl@outlook.dk | Jyske Bank 7854 1361115

